

skerb, ohraniti jih; mika ga drugo spremenjeno življenje. Parobrodi in druge prenapredbe so poklicale človeka iz terdnjav; vozi se po rekah in po suhem hitro s soparjem od kraja do kraja; njegovi opravi ga kličejo v doline, kjer žvižgajo vodni soparji sem ter tje po vodah in po železnicah. — Solnce je zašlo, luna sveti na jutrovnem nebu, — to človeško delo mine, uno pride na dan. Kakor vodi svetove večna volja božja, tako vodi duh človeški dela človeške. Narodov ni več, prihranilo pa se je, kar so imeli pravih dušnih pridelkov. Rimljanov nekdanj ni bilo, v svojem času pa so zapovedovali skoraj vsemu takrat znanemu svetu, pa jih že zdavno ni več; — ohranilo pa se je veliko njih gospodarskih naprav. Zemlja je, kakoršna je bila, hribje stojé krog Donave, kakor so stali, ko so prišli Rimljani v te kraje.

Ognjene podzemeljske moči, ki še dandanašnji v drugih krajih vzdigujejo hribe iz ravní ali pa mečejo ogenj iz gorečih gorá, so tudi svoje dni tukaj napravile iz Trahita goré. Med vulkanskih gorami od sv. Andreja do Piliškega apnenega hribovja se vzdiguje pri Donavi sterm skalnat grič, 1154 čevljev visoko, na njem stojé razvaline nekdanjega Višega-gradu. — Tedaj tudi hriba svoje dni tukaj ni bilo; pa pridejo zopet dnevi, da ga več ne bo. Ne čudite se, da slišite v kratkem, kar se godi v silo dolgem času; pa zapomnite si, da v natori kot med ljudstvi ni nič stanovitnega, kar zadene zunajne podobe; pač pa so stanovitne in večne postave, ki se po njih godé spremembe v človeškem življenji in v natornem stvarjenji.

Mythologične drobtine.

(Po narodnih pripovedkah priobčuje Dav. Terstenjak.)

0 Vodi.

Nar važniši princip življenja je voda; zato je imela voda svoj kult pri vseh arjanskih narodih. V basenstvu slovanskega naroda nahajamo vero, po kateri so pripisovali vodi 1) prerokovavno moč. Polabski Slovani so častili po Dietmaru (Chron. I. pag. 8 edit. R. Steinh.) sveto jezero Glomaško, ter so prerokovali iz njega prihodnje reči. Mislim, da je jezero dobilo svoje ime po svoji prerokovavni moči, ker glumec, glumnik, glomec, glomnik v slovenskohorvaškem narečju pomenja bajevnika. Pomen „joculator“ v kirilščini je že drugoten, ker je bajstvo v kerščanski dobi se prerodilo v šaljive igre (Taschenspielerei) in pa v druge enake reči. Tudi naš Valvasor nam je še zapisal, da ste dve deklini na božično noč hodile v studenec gledat svojega prihodnjega ženina.

Stari Čehi so častili boginjo Kyhalo kot boginjo prerokovavstva, in že v Novicah (leta 1856 str. 272) sem dokazal, da Ky-

hala to pomenja, kar sansk: kučala, voda, in ker ima voda ve-
dežno moč, izrazuje kučala tudi pomen: gnarus, peritus.

Slovani pripisujejo 2) vodi ozdravivno moč. Slovenci pra-
vijo, da bolnika popolnoma ozdravi voda, katero mu iz bistrega
potoka ali vrelca na veliko noč pred solnčnim izhodom prinesó in ga
z njo umijejo. To vero so tudi imeli severni Slovani (glej Kuhn,
Maerkische Sagen, str. 311; primeri tudi: Tettau in Temme str. 278 itd.)

Dalje pripisujejo Slovenci vodi 3) koristno moč, da daje lepoto.
Kdor se na novega leta dan umije z bistro vodo, ostane celo leto
zdrav in lep, in če je skoz noč jabelko v vodi ležalo, in se človek
s tako jabelčno vodo umije po óserčji, bode srečen v ljubezni. Da
je jabelko pri Serbih symbol ljubezni, poterjujejo narodne serbske
pesme. Ker nimam Vukovih pri roki, citiram iz Talvinih prestav
stran I, 10, 15. II, 41, 91, 190. — Tudi Prusi in sorodni Litvani
verujejo v lepoto dajavno moč vode, kakor se lahko prepričaš
iz narodnih povestih tih narodov, ktere sta Tettau in Temme zapisala.
(glej str. 278.)

Po veri starih Slovincov ima 4) voda tudi očiščivno moč.
Kdor v vodo pljune ali pa se v vodo pošči, se zlo pregreši, in se
le zopet očisti, če ga tri noči zvezde ali mesec obsijajo. Enake
misli najdem tudi v Vendidadu (19, 78 str. 248. edit. Spiegel); kar
pričuje, da tudi stari Persijani so vodi pridevali očiščivno moč.

Vodi so Slovenci tudi 5) pripisovali srečodelivno moč.
Ako Slovenec na sejmu kupi živino z dobičkom, verže, kedar se
pelja prek vode, nekaj dobička v vodo. Od enake navade pri Ru-
sijah nam pripoveduje tudi Karamzin (I, cap. 3.). — Kedar gre nevesta
prek potoka ali memo kakošne vode, mora v vodo vreči betvico
rožmarina, ker le tako bode v zakonu srečo imela. Nekaj enakega
se tudi nahaja pri sorodnih Letih (glej Merkel, Leten, str. 50.)

Nar večo moč pa ima voda v družbi s solncom. Znani so
slovanski prazniki: Oblevačka, Kupačka, Kupalnica, Mijava,
od oblevati, kupati, umijati, umivati. Stari Slovani so se jih vsikdar
veselili, in Slovaci to veselje še zdaj izrazujejo v narodnih pesmah
(glej Kollar Zpiewanky 1834 I, 24.)

Pri velikonočnem kresu slovenski fantje polivajo dekleta, in de-
kleta fante, in pejojo:

„Ljub moj fant je jak, —

On je lep Mijak.

Moja pa deklica

Čerstva kopalica.“

To se godi tudi o Janževem kresu — letnem solncevratu.
Dekleta pejojo:

„Sveti, sveti, svetli kres,

Verti, verti, mladi ples.“ —

in med plesom fantič poliva deklice, deklica pa fante. Ta navada se zmiraj bolj zgublja, pa je še znana pri Polacih (glej Golebiowski. Gry i Zabawy, Grimm deutsche Myth. str. 332.)

Tudi stari Čehi so te praznike poznali (glej Cosmas Kron. str. 2074. ed. Mencken.)

Luč, toplota in mokrota ste pogodbi vse roditve in vsega naravnega življenja, zato je kult vode združen s kultom solnca o mladoletnem solncevratu — o velikonoči — o Jurjevem, in o letnem solncevratu — o Ivanjem — o kresu, o katerem času je solnce v svoji nar. veči moči.

Zató je Kollar našel med retranskimi božanstvi solnčnega Boga Radogosta, kateri ima ribo pliskavico za pridevek. Riba je symbol vode. Zato ima retranski Radogost napis: „Ovi Radegast miak,“ to je: Ovi Radegast se je rabljal pri mijavi,*) oblevački, kupački, kupalnici, ali pa: Ovi Radegast miak = Hic Radegast abluens, purificans, lustrans scilicet: Deus (glej Krolmus: posledni božiče černoboha str. 18.)

Ta Radegast ima sokola-solnčni symbol za pridevek, in sedaj zapopadamo, zakaj toliko podobščin na rimsko-slovenskih spomenikih nahajamo, ktere predstavljajo ribo s sokolovim kljunom. — Tukaj je izražen ozko združeni kult vode in solnca v veri starih Slovincov.

Podobščine glej pri Mucharju, Gesch. der Steierm. I. B. Abbild. Tafel IV. Na naznamljenem kamnu je tudi viditi solnčnega boga glava, dalje Tafel VII, kjer je tudi viditi solnčni pehar, in pa kači s sokolovima kljunoma, ker tudi kača je symbol solnčnega boga, ker značuje preroditev mladoletno-uzrokovano po solnčni toploti. To kačo tudi ima retranski Radegast. —

Symbol roditve je pa tudi bik, in zato to žival najdemo za atribut solnčnega boga, in retranski Radegast derži na persih bikovo glavo in ima napis; tyr = tor, tur = taurus.

Sadaj zastopimo kombinacijo koroških spomenikov, na katerih najdemo: bika s sokolovima perotama, končavajočega se v ribo. (glej Jabornegg Kärnthens Römische Alterthümer u. Abbildungen) — Ta podobščina spet predstavlja združeni kult vode in solnca.

Symbol letnega gorečega solnca je pa tudi rjoveči lev, zato najdemo retranskega Radogosta z levovo glavo. Na štirskih rimskoslovenskih kamnih zopet vidimo takšno kombinacijo: ribo s sokolovim vratom in kljunom in pa z levovima tacama. (glej Muchar l. c. Taf. XI.)

Tudi solnčnega boga pol človeka pol ribe, kateri z desno roko derži bika, v ribo se končavajočega, najdemo na štirskih kamnih

*) V nekdanji nitranski varmedžji najdeš občino Mijava, in v bližini občino — Radošoc, kar opominja na Radogosta — Mijaka.

(Muchar Tafel XVIII.); in sicer v Videžu, kakor se terg ponemčeni Weitz veli v naj starših listinah. Retranski Radogost ima napis Vidhas = Videž, der Seher, primeri na Štirskem ves: Vidanovci poleg Radoslavcov.

Solnčni symbol je tudi konj in retranski Radogost se tudi s konjem izobražen nahaja (glej Krolmus, l. c. str. 19), in sedaj zopet zastopimo symboliške predstave na rimskoslov. kamnih: konja s sokolovima perotama, končajočega se v ribo (glej Muchar l. c. Tafel Vi.)

Vse to bom obširniše razložil v svojih bukvah; tukaj sem priobčil ta članek le zategavoljo, da domoljubne pisatelje obrnem na neskončno važne domače starinske zaklade.

0 Šentu.

Šent je hud duh. Kraj rečice Divine v bistriški fari na Štirskem so se svoje dni prepirali hudi duhovi zavoljo mlinarja, po kterega so prišli, ker se je preveč deržal načela: „Vsakemu pol.“ Zlodi je pravil: moj je; Div je pravil: moj je. Ker se pa oba nista mogla zediniti, pride Šent z brega. V roki je imel sekiro, in na eni nogi je plantal ali šentoval, zato se veli Šent. Vzdigne ostro sekiro in reče: Moj je, jaz ga bom sodil. Div in Zlodi sta ga hitro spustila. Še dandanašnji se veli mlin: Zlodjev mlin; rečica pa: Divina, in breg: Šentovec, kraj pa, kjer so se za mlinarja pipali, se veli: Pipanje.

O Šentu pripovedujejo, da naj bolj škoduje na sveti večer. Tiho prišentuje k hramu in odpelje svoje služabnike. Ti morajo prek velike vode plavati, potle pa je v volke spremeni. Dvanajstere noči po Božiču se toraj velé volčje noči, ker tako dolgo ima Šent svojo oblast. Polski koledniki nosijo mertvega volka o božiču, kakor Linde piše. Na Štirskem pa se vodja kolednikov veli Volčko. Šent je pri Slovencih gerda psovka, in se ne vjema z besedo Šent, postavim Šent-Juri, ktera je iz latinske sanct popačena.

Pomenki o domačih rečeh.

0 Mlinarjevem Janezu.

(Spisal M. Kračmanov.)

Dragi moj! „Pisarija“ je zapisana na čelu 4. zvezka slovenskega Glasnika. V ti pisariji so verstice:

Besed barbarških verlo nakopiči,
Nerodno spletaj stavke, mnogo kriči,
Kar koli moreš, tu in tam ukradi,
Pa le za svoje na somenj posadi...